

5. Калашникова Е. М. Личность и общность / Е. М. Калашникова // Проблема идентификации. – Пермь : Изд-во Пермского ун-та, 1997. – 287 с.
6. Конценція Державної цільової соціальної програми «Школа майбутнього» на 2007–2010 роки. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2007 року № 160-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua.
7. Мастерова В. А. Воспитательно-образовательная среда вуза как средство развития творческой личности будущего государственного служащего : автореф. дисс. На соискание учёной степени канд. пед. наук / В. А. Мастерова. – Саратов, 2003. – 16 с.
8. Ожегов С. И. Словарь русского языка / Ожегов С. И. – М. : Русский язык, 1988. – С. 749.
9. Словник української мови: у 4 т.– К. : Наукова думка, 1973. – Т. 3. – 386 с.
10. Швед О. Проблема «Школа – соціальне середовище» з огляду на педагогічний досвід С. Т. Шацького / О. Швед // Соціалізація особистості. – К., 2007. – Т. 29. – 546 с.
11. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. – [2-е изд.]. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.

РЕЗЮМЕ

В. Н. Ильина. Сущность среды как педагогической категории.

В статье исследована сущность среды как научной категории, а именно: определено понятие «среда» с точки зрения философии, психологии; особое внимание обращено на педагогический подход в понимании среды как многофакторного и сложного явления; выделены признаки, функции, виды образовательной среды; рассмотрено значение среды в процессе развития личности.

Ключевые слова: среда, образовательная среда, окружающая среда, школьная среда, условия, педагогические условия, подсистема, качество среды.

SUMMARY

V. Il'ina. The essence of environment as to the pedagogical category.

The scientific article is given sacred to research of essence of environment as a scientific category, namely: certainly concept of «environment» from the point of view philosophy, psychology; special attention appeal on pedagogical approach in understanding of environment as the multivariable and difficult phenomenon; signs, functions, types of educational environment, are selected; the value of environment is considered in the process of development of person.

Key words: environment, educational environment, environment, school environment, terms, pedagogical terms, subsystem, quality of environment.

УДК 37.036.746.3

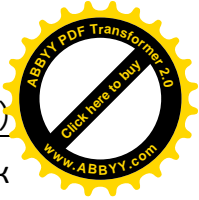
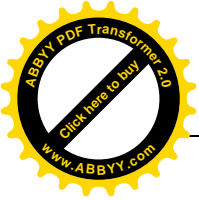
Н. С. Мамчур

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ У СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТА ВИГОТОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПОЯСА

У статті розглянуто діяльність етностудії «Український народний пояс» як ефективної форми позааудиторної роботи у вивченні декоративно-прикладного мистецтва, що у свою чергу є вагомим засобом у процесі виховання естетичних смаків майбутніх учителів-філологів.

Ключові слова: декоративно-прикладне мистецтво, естетичний смак, етностудія, народний одяг, вишитий пояс.

Постановка проблеми. У роки незалежності української держави, як ніколи, ефективність педагогічної праці в закладах освіти залежить від якості виховання естетичної культури, результатом чого є загальний рівень розвитку особистості, її усвідомлене сприймання та засвоєння морально-естетичних ідеалів людства.

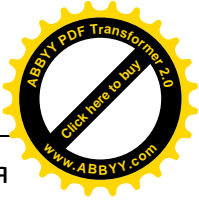
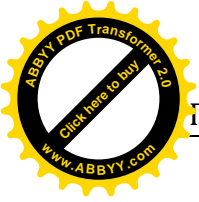
Для здійснення реалізації напрямів виховання естетичної культури необхідно враховувати таку систему духовного світу особистості студентства, яка б охоплювала національну психологію та національний характер; національний спосіб мислення та народну мораль, естетику, національну філософію, ідеологію, свідомість та менталітет.

У наш час, коли на молодь спрямований потік різної за якістю естетичної інформації, численні винаходи технічного прогресу, комп'ютеризація – усе це підносить утилітарно-практичну корисність речей над її естетичною виразністю. Саме бездоганний естетичний смак необхідний для сучасної молодої людини як своєрідний путівник, який допомагає орієнтуватися у світі істинних та фальшивих цінностей та спрямовує діяльність на естетичну досконалість. З цього приводу досить раціональною та проникливою є думка Ф. Шиллера: «З розвиненим смаком, як правило, поєднуються ясність розуму, сприйнятливість почуттів, вільнодумство і навіть достойна поведінка, а з нерозвиненим смаком, як правило, пов'язане протилежне» [9, 299].

Аналіз актуальних досліджень. Проблема творчої, декоративно-прикладної діяльності як ефективного засобу виховання естетичних смаків молоді завжди була у полі зору вчених (М. Гончаренко, О. Демянчук, В. Дряпіка, М. Колесник, Л. Олексюк-Казо, Л. Ронделі, Б. Тимків та ін.). На їхню думку, декоративно-прикладна діяльність є одним із засобів виховання естетичної культури. Більшість сучасних дослідників відзначають широкі педагогічні можливості народного декоративно-прикладного мистецтва у процесі виховання естетичних смаків майбутніх учителів (Н. Калашник, С. Пірошенко, В. Титаренко, Л. Фірсова, В. Шквирка). Під педагогічними можливостями вони розуміють досягнення студентами педагогічного ВНЗ достатнього рівня вихованості естетичних смаків у процесі освоєння ними народного декоративно-прикладного мистецтва, необхідного для майбутньої професійної діяльності в загальноосвітніх закладах.

У дослідженнях С. Пірошенка постулює думка, що саме народне українське мистецтво сприяє розвитку творчих засад в індивіді та має колосальний вплив на виховання естетичного смаку [5, 9].

Виховання – це насамперед «вбирання в себе» кожною особистістю культури рідного народу, що допомагає передачі, засвоєнню і творчому використанню нині сущими поколіннями досвіду попередніх поколінь, забезпечує продовження у віках культурно-історичних традицій батьків, творить з вихованця людину цієї епохи, вводить його у сферу загальнолюдських цінностей [4, 344].

Народне декоративно-прикладне мистецтво є вищою формою виявлення естетичних смаків, художніх уявлень, поглядів та ідей, які стихійно склалися на рівні буденної свідомості, масової психології [7, 98]. Виховання засобами народного декоративно-прикладного мистецтва завжди було у великій пошані. Народне мистецтво використовувалося для виховання підростаючого покоління, було і є його осередком. Мереживо, вишивка, плетіння, витинанки – джерела естетичних й етичних цінностей [1, 44].

Український одяг належить до національної скарбниці української культури. Його високий мистецький рівень, емоційна насиченість яскраво відбивають світогляд, естетичні уподобання, психологію українського народу. Бажання знайти еталон краси завжди супроводжувало людину, і саме елементи вбрання давали можливість підсилити, доповнити зовнішні природні дані, розкрити внутрішній духовний світ, створити ідеальний образ людини.

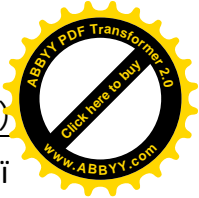
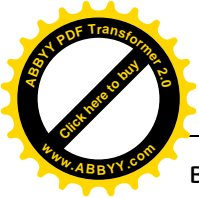
Традиційне народне вбрання є об'єктом дослідження етнографів, етнологів, мистецтвознавців, народознавців, істориків, мовознавців, культурологів тощо. На високому рівні естетичної культури у народному вбранні наголошують у своїх працях О. Воропай, К. Матейко, І. Мойсеїв, Т. Ніколаєва, І. Огієнко, В. Скуратівський, Є. Шевченко, В. Щербаківський та ін. Учені розкривають естетику народного строю його орнаментики й технології як результату втілення вишуканих естетичних смаків багатьох попередніх поколінь.

Дослідниця традиційного народного вбрання Т. Ніколаєва у своїй праці «Історія українського костюма» стверджує, що уже на перших етапах розвитку суспільства простежуються естетичні вимоги до одягу. Прикрашаючи одяг, людина спочатку висловлювала свій несвідомий потяг до прекрасного; з часом прикраси перетворювалися на необхідний атрибут костюма, відбиваючи особливості художньо-естетичних смаків народу. Саме вбрання народу є віддзеркаленням та усвідомленням життя, навколишньої природи, яке збагачене людським досвідом і перейняте високою духовністю [3, 16].

Неабияку силу та виразність народного вбрання надають зображені на ньому магичні знаки-обереги. З цього приводу важко не погодитися з народною мудрістю: «Вдягатися – значить захиститись...» не тільки від негоди, а скоріше від можливих ударів долі. Долею не керують, з нею не змагаються, вона примхлива і химерна. Однак можна її «відвести», охоронити себе від її ворожості. Людина одягає своє беззахисне тіло, вибудовуючи свій перший «дім», упорядковуючи його за власним велінням [8, 15].

На нашу думку, одним із результативних напрямів у справі виховання естетичних смаків сучасної молоді є оволодіння традиційним декоративно-прикладним мистецтвом. Саме у процесі вивчення та виготовлення традиційного українського пояса студенти мають можливість виявити свій творчий потенціал та доповнити свої уявлення про прекрасне.

Мета статті – осмислити естетику народного пояса у процесі його

вивчення та виготовлення студентами-філологами на заняттях етностудії «Український народний пояс».

Виклад основного матеріалу. Для реалізації такої мети в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини на факультеті української філології при науково-дослідній лабораторії «Етнологія Черкаського краю» створено етностудію з народного мистецтва «Український народний пояс» (керівник Н. Мамчур), яка має виняткове значення у підготовці майбутніх педагогів-філологів із спеціалізацією «українознавство» до професійної діяльності.

Заняття етностудії проводяться на другому курсі навчання та вміщують теми, які суттєво доповнюють знання студентів-філологів з таких навчальних дисциплін: «Основи українського народознавства», «Українське дитинознавство», «Українська міфологія», «Етнологія», «Етнографія», «Методика викладання українознавства в школі», «Українська вишивка» тощо.

Пояс здавна служив невід'ємним компонентом українського національного вбрання та одночасно був прикрасою та яскравим вираженням естетичного смаку людини, народу. Вивчення техніки виконання, орнаменталістики і колориту тканих та плетених українських поясів важливе і разом з тим малодосліджене питання.

Традиційним для України було побутування тканих і плетених поясів, але студенти студії урізноманітнили технологію виготовлення поясів, оздоблюючи їх різноманітними техніками вишивки, такий спосіб орнаменталістики надає виробу неповторного колориту (див. фото 1).

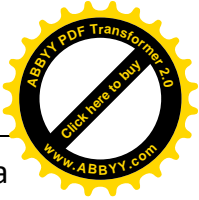
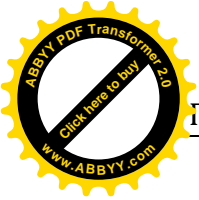

Фото 1. Вишиті пояси – роботи студентів-філологів II курсу

Мета етностудії «Український народний пояс» –сформувати обсяг знань, умінь і навичок в галузі українського мистецтва вивчення та виготовлення традиційного пояса, які необхідні для вчителя українознавства.

Робота етностудії «Український народний пояс» вміщує *основні завдання*, які покликані виховати у студентів ініціативу до активної декоративно-прикладної діяльності, а саме:

➤ поглиблення знань майбутніх педагогів з історії українського пояса як невід'ємного елементу вбрання;

- оволодіння студентами основами теорії і практики мистецтва вишивання поясів;
- поглиблення уявлень студентів про ритуально-міфологічну суть традиційного пояса;
- формування у студентів високих моральних, естетичних та духовних якостей;
- виховання у студентів естетичних смаків;
- проведення виставкової, популяризаційної діяльності, пов'язаної з вивченням та відродженням українського мистецтва.

У кінці навчання студент повинен *знати*: історію розвитку традиційного пояса; види поясів; технологію виготовлення вишитого і тканого пояса; обрядове значення пояса. *Вміти*: досліджувати народний пояс; виготовити вишитий пояс.

Орієнтовний програмовий зміст етностудії

«Український народний пояс»

Тема 1. Пояс як важливий елемент українського народного вбрання

Загальні історичні відомості про пояси. Локально-територіальна своєрідність традиційних поясів. Види поясів: крайки, очкур, пояс-рушник, черес. Міфологічна символіка пояса. Способи підперізування поясом.

Тема 2. Пояс у світогляді українського народу.

Етнолінгвістичний зміст слова «пояс», «пояс-крайка». Функції пояса та його історична динаміка: а) захисна функція; б) оберегова (магічна, талісманна) функція; в) естетична функція; г) обрядова функція; д) етнічна функція; е) соціальна функція; ж) статево-вікова функція. Вивчення досвіду майстрів поясів (Творчий доробок Василя Ковалю).

Тема 3. Естетичні властивості матеріалу традиційного пояса

Колір пояса та його художньо-естетичне сприйняття. Барвники. Народні прийоми фарбування традиційного пояса. Народні способи орнаментативності пояса.

Тема 4. Виготовлення тканого пояса

Тканий пояс – особливості його виготовлення. Техніки ткання – особливості їх виконання. Тацький верстат, його призначення та особливості будови.

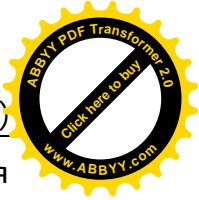
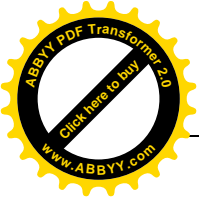
Тема 5. Виготовлення вишитого пояса та його декорування

Вишитий пояс – особливості його виготовлення. Підготовка робочого місця та матеріалу. Кольорова гама та техніки вишивання народного пояса («качалочка», «низь», «хрестик», «болгарський хрестик», «рахункова гладь»). Регіональні різновиди оздоблення країв пояса.

Тема 6. Організація студентами виставки поясів у лабораторії «Етнологія Черкаського краю»

Тема 7. Методика організації гуртка з виготовлення народного пояса у школі

Етапи виховання естетичних смаків у студентів-філологів під час вивчення та виготовлення традиційного народного пояса

I етап – ознайомлення студентів-філологів з історією походження українського народного пояса. Максимальне поглиблення знань студентів з теорії пояса, його призначення, особливостей виготовлення. Визначення стратегічної і тактичної мети. Стратегічна мета полягає у відновленні побутування народного пояса в тій місцевості, де проживатимуть майбутні вчителі; тактична – у вмінні самим брати участь у виготовленні пояса.

II етап – опрацювання досліджень народознавчого характеру (зокрема тих, що стосуються пояса) зі сторінок фахової періодики, а також праць відомих дослідників. На даному етапі студентам цікаві дослідження, пов'язані з питаннями народної етики, а також обрядовості. Наприклад, згідно з народними звичаями, вийти на люди без пояса (у некомплектному одязі) означало скомпрометувати себе. Білий пояс-рушник був обов'язковим для нареченої під час весільного обряду не лише в українців, але й у інших східнослов'янських народів. На Поліссі жінка за традицією дарувала чоловікові пояс, нібито оберігаючи його від нещастя (зурочення, жіночих чарів). Наречена на Полтавщині підперізувала нареченого святково вишитим поясом, що, за народними повір'ями, зміцнював чоловічу силу. Загалом, пояс підкреслював святковість одягу, був показником ступеня заможності.

III етап – вивчення досвіду народних майстрів. Він передбачає організацію зустрічей з майстрами з виготовлення народного пояса, крайки; проведення народними умільцями майстер-класів.

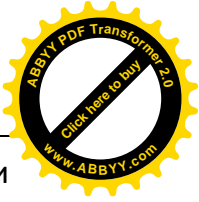
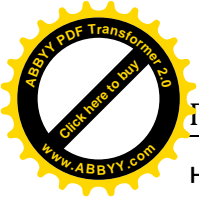
IV етап – виробничий, тобто має за основу безпосередній процес практичної діяльності (виготовлення пояса). Він передбачає такі моменти, як заготівля матеріалу, відбір і підготовка його до роботи, вибір необхідного інструментарію, продумування логічної послідовності виконання практичного завдання (обладнання і підготовка робочого місця, виготовлення окремих частин пояса, прибирання робочого місця).

Цей етап розкриває значущість трудового принципу виховання у процесі декоративно-прикладної діяльності студентів, сприяє формуванню у них трудових умінь і навичок, необхідних для подальшої педагогічної діяльності.

Перші три етапи розкривають передусім емоційно-пізнавальний та практично-дійовий компоненти естетичної діяльності: збагачують і зміцнюють знання, викликають емоційні відгуки на засвоювану інформацію, позитивне ставлення до практичних занять.

V етап – організація та проведення студентами виставки поясів. Цей етап роботи спрямований на організацію виставкової діяльності, що супроводжується творчою оригінальністю представлення робіт студентів-філологів. Такий вид роботи дає суспільно цінний естетичний результат.

VI етап – організація студентами гуртка народного пояса у школі під час проходження педагогічної практики. Такий вид діяльності узагальнює роботу студії і дає можливість майбутнім учителям реалізувати свої знання, вміння і

навички у педагогічній діяльності. Під час організації гурткової роботи закріплюється набутий у студії творчий потенціал студентів.

Висновки. Таким чином, оволодіння мистецтвом виготовлення традиційного пояса має важливе значення в естетичному збагаченні особистості, адже в народному поясі втілений потяг народу до прекрасного, його художньо-естетичні погляди й смаки. Крім того, сучасна молодь, вивчаючи елементи традиційного вбрання українців, простежує особливості духовної культури народу, що сприяє вихованню національно-патріотичних почуттів – гордості за належність до українського етносу, пошанного ставлення до його традицій, обрядів, звичаїв, збагаченню інтелектуальної та емоційної сфери, розвитку трудових умінь і навичок, формуванню всебічно і гармонійно розвиненої особистості. Реалізації такої мети і слугують заняття етностудії «Український народний пояс».

ЛІТЕРАТУРА

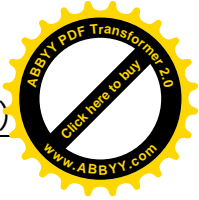
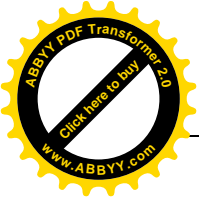
1. Дряпіка В. І. Розкриваючи естетичні цінності українського народного мистецтва: книга для вчителя / Дряпіка В. І. – Кіровоград : ІМЕКС, 2002. – 151 с.
2. Лебедева А. А. Значение пояса и полотенца в русских семейно-бытовых обычаях и обрядах 19–20 в.в. / Лебедева А. А. // Русские: семейный и общественный быт. – М., 1989. – 74 с.
3. Ніколаєва Т. О. Історія українського костюма / Ніколаєва Т. О. – К. : Либідь, 1996. – 176 с.
4. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. / [за ред. З. Н. Курлянд]. – К. : Знання, 2005. – 399 с.
5. Пірошенко С. Ю. Роль українського народного мистецтва у формуванні духовного світу особистості. Етнопедагогічний та культурологічний потенціал народної іграшки / Пірошенко С. Ю. // матеріали Всеукр. наук.-метод. семінару (17 квітня 2007 р.). – Хмельницький : ХГПА, 2007. – 166 с.
6. Плотникова А. А. «Пояс» / Плотникова А. А. // Славянская мифология. – М. : Эллис Лак, 1995. – 321 с.
7. Русин М. Ю. Фольклор. Традиції і сучасність / Русин М. Ю. – К., 1998. – 143 с.
8. Традиційний одяг Черкащини кінця 19 – поч. 20 ст. – Ч. I : Родовід, 1993. – 32 с.
9. Шиллер Ф. Собрание починений : в 7 т. / Шиллер Ф. – М. : Знание, 1985. – Т. 6 : Статьи по эстетике. – 761 с.

РЕЗЮМЕ

Н. С. Мамчур. Воспитание эстетических вкусов в студентов-филологов при изучении и изготовлении украинского пояса.

В статье рассмотрена деятельность этностудии «Украинский народный пояс» как эффективной формы внеаудиторной работы при изучении декоративно-прикладного искусства, что в свою очередь является весомым средством в воспитании эстетических вкусов будущих учителей-филологов.

Ключевые слова: декоративно-прикладное искусство, эстетический вкус, этностудия, народная одежда, вышитый пояс.

SUMMARY

N. Mamchur. Formation of aesthetic tastes in students-philologists in the process of learning and making of Ukrainian belt.

In activity of the article of studio «The Ukrainian folk belt» examined, because the effective form of out of auditorium work in a study decoratively applied art, it in same queue is ponderable mean in formation of aesthetically beautiful tastes of the future of teachers.

Key words: applied art, beautiful taste, studio, folk clothes, embroidered belt, and is decorative aesthetically.

УДК 37.032

М. Ю. Міронова

Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ОСВІТИ ПСИХОЛОГІВ-КОНСУЛЬТАНТІВ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕРЕПІДГОТОВКИ

У статті розкрито особливості фахової освіти психологів-консультантів в умовах післядипломної перепідготовки. Обґрунтовано необхідність організації спеціально побудованих умов у вищій школі для справлення цілеспрямованого впливу на особистість майбутнього психолога-консультанта з метою формування в нього професійної готовності.

***Ключові слова:** психолог-консультант, фахова перепідготовка психологів, психологічне консультування, післядипломна підготовка, фахова освіта психологів, клієнт.*

Постановка проблеми. Останнім часом професія психолога стає дедалі актуальнішою у зв'язку з появою широкого кола соціально-психологічних проблем, розв'язання яких може здійснюватися тільки дипломованим фахівцем з психології, що підтвердив свою кваліфікацію психолога. Розширюється межа вищих навчальних закладів, що здійснюють фахову підготовку та перепідготовку майбутніх психологів.

Аналіз актуальних досліджень. Питання фахової підготовки психологів-консультантів в умовах післядипломної перепідготовки та формування готовності до відповідної професійної діяльності ще не знайшли свого належного наукового вирішення. Однак деякі теоретичні передумови у психолого-педагогічній науці вже створено. Так, науково доведено, що майбутні психологи-консультанти ще у вищому навчальному закладі мають вивчати передовий досвід практичної психології, формувати професійну компетентність та здійснювати роботу щодо саморозвитку, на що вказують у своїх дослідженнях Г. О. Балл, І. А. Зязюн, Н. І. Пов'якель, В. В. Рибалка та ін.

Разом з тим існує суперечність між потребою у психологах-консультантах, психологічно готових до професійної діяльності, й принциповою неможливістю забезпечити високий рівень такої готовності у межах післядипломної перепідготовки. Підготовку майбутнього психолога вчені розглядають через формування у майбутніх фахівців з психології професійного мислення (В. В. Панок, Г. О. Хомич); соціальної активності (О. Ф. Бондаренко, М. А. Гуліна,